

e kötet nélkülözhetetlen kutatási forrásanyag, a laikus olvasók számára pedig a kortárs Dante-kutatás korszakos jelentőségű dokumentuma. *([la cura di] Éva Vigh: Leggere Dante oggi. Interpretare, commentare, tradurre alle*

soglie del settecentesimo anniversario Roma: Aracne, 2011, 410 p.)

Nagy József

tudományos munkatárs,

ELTE Bölcsészettudományi Kar Olasz Tanszék

Tiszta forrásból –

Többlet, 2010/I és 2010/2

Kezdjük bárhonnan, az ismereteket megbízható forrásból szeretnénk bővíteni. Az interneten csatangoló, időről időre kétes hitelességű oldalakba ütköző felhasználó; a szüleit zavarba ejtő kérdésekkel bombázó kisgyerek; a tanácstalanul állat vakargató választópolgár – ezek a képek mind-mind a kérdéseire megnyugtató válaszokat kereső egyén megrekedt helyzetével szembesítenek bennünket. Míg azonban egy gyermek a feszült helyzet oldását egyetlen, meghatározott és kizárólagos forrástól reméli, addig az önálló, válaszait számos kapcsolatai segítségével kialakító felnőtt már azt is maga képes rögzíteni, hogy egyáltalán mikor, mely esetben érkezett meg a számára kielégítő válaszhoz. Továbbmenve, ahol egy szülő a gyermekével folytatott beszélgetést önkényesen lezárhatja, ott a filozófia képviselői játékeret nyitnak: készek arra, hogy állításukat vitára bocsássák, és választott közösségeik virágzásához sokoldalúan hajlandók hozzájárulni. A megismert javaslatok számának növekedése nem az elbizonytalanodáshoz, sokkal inkább az egyre kifinomultabb lehetőségek felé terelik őket.

Kolozsváron két magyar filozófiai folyóirat jelenik meg, a *Kellék* és a *Többlet*. Mindkettő határokon átívelő együttműködés gyümölcse; a *Kellék* ezek közül már csaknem tizenhét éve Kolozsvár, Nagyvárad és Szeged közös szerkesztői munkájának eredményeként kínál jó lehetőséget arra, hogy az erdélyi

filozófiát egy tágabb gondolkodói közösség számára is hozzáférhetővé tegye. A *Kellék* folyóiratot a kolozsvári székhelyű Pro Philosophia Kiadó jelenteti meg, egy olyan alapítvány – a Pro Philosophia Alapítvány – közreműködésével, amelynek alapítói a Babeş–Bolyai Tudományegyetem filozófia szakos oktatói és hallgatói voltak. 2009 óta a *Kellék* mellett már a *Többlet* is az érdeklődő olvasók rendelkezésére áll. A *Többlet* második évfolyamának két száma (*Virtuális valóságok* és *Gyermekfilozófia*) a nevezett témák sajátosságait messzemenően figyelembe vevő, igényesen komponált kiadvány. Egyed Péter szerkesztő ajánló sorait a kötetek hátoldalain találjuk.

A *Virtuális valóságok* lapszám összeállításában az a Szécsi Gábor nyújtott segítséget, aki ezen a fórumon nemcsak kutatói munkájának eredményeit adja közre (*Nyelv, média, globális integráció*), de aki a politikus kommunikációs helyzetéről is hitelesen nyilatkozik. Koller Inezzel közös tanulmányában a napi politikai gyakorlat instrumentalizáló és leegyszerűsítő kommunikációs stratégiáit elemzi, a 90-es évek elejének politikai vitáiból merítve példákat. A képlet nem mindig bonyolult: ahol a politikai kommunikáció a meggyőzés és a befolyásolás technikáival él, ott a hatékonysága mérhető. A politikus lehetősége és feladata, hogy egyre szélesebb befogadó közönség számára eljuttassa az üzenetét, és ez a szituáció akarva-akaratlanul az érintett témák, értékek instrumentalizálásához vezet. „Ez a kommunikációs kényszer kizárja a valódi erkölcsi dilemmákkal és értékekkel kapcsó-

latos, bonyolult eszmefuttatások lehetőségét”, állítják a szerzők. A komplex döntési helyzetek kezelése, az erkölcsi felelősségvállalás, az értékek önálló kiválasztásának feladata továbbra is a közösség *nagykorú* tagjaira hárul.

A nagykorúság, annak sajátosan kanti értelmében, nem életkorhoz, hanem az önálló és felelős döntés képességéhez kötött. Az elektronikus kommunikáció korában ezt az önállóságot egy közös információs térben gyakoroljuk. Amikor a média egy globálisnak nevezett nézőpont lehetőségét kínálja, akkor ezzel a helyi értékekhez és normákhoz, a lokális tekintélyekhez viszonyuló, egyre érzékenyebb reflexiót segíti elő. Vagyis támogatja, hogy a *saját* értékek és normák kiválasztásában egyre tudatosabban járjunk el.

Az önállóan értékjelölő, nagykorúként tekintett választópolgárok igényeit helyezi előtérbe Boros János is. *A telekommunikatív demokrácia felé* című írásában „a minden egyes emberben feltételezhető morális érzék, az igazságosságot szolgáló népmesék racionalitásának általános elfogadottságában manifesztálódó széles körű igazságosságmegerősítés” képességére támaszkodva amellet foglalt állást, hogy a nagyszámú ember mobilkommunikációja segít abban, hogy a társadalmak a nagyobb igazságosság felé haladjanak. Agárdi Péter művelődés- és irodalomtörténész másfelől inkább az értékválasztások során még bizonytalankodó, „tájékozatlan és védtelen, a hiszékenységre hajlamos, képernyő- és internetfüggő embertársaink” fölött érzett aggodalmának ad hangot *Média és kultúraváltás a magyar évtizedfordulón* című tanulmányában.

Meghatározóan, a *Virtuális valóságok* kötet Ropolyi László ontológiai kérdésfelvetésével indít. Ha Arisztotelész duális ontológiáját mint a valóság szerinti lét és a lehetőség

szerinti lét, az aktualitás és a potencialitás megkülönböztetését kell értenünk, akkor azok az új reprezentációs létformák, amelyek esetében e kettő elválaszthatatlanul van jelen, már nem helyezhetők el ebben a ránk hagyományozott rendszerben. Ezért, érvel Ropolyi, az arisztotelészi duális ontológia helyett egy olyan új, komplikáltabb ontológiai rendszert kell kialakítanunk, amely számol a virtualitás harmadik létszféréjával.

Philosophy for Children – Matthew Lipman ezzel az elnevezéssel indított programot az életkortól független önállóság és nyitottság, a tanulni vágyókhöz partnerként viszonyuló attitűd felvételének jegyében, s programja már a magyar nyelvi közoktatás területein is egyre szerteágazóbban van jelen. A *Többlet* 2010/2-es kiadványa az Erdélyi Magyar Filozófiai Társaság Gyermekfilozófiai Munkacsoportjának kezdeményezésével szervezett, 2010. májusi konferencia anyagát adja közre.

Amint arra például Nyíri Kristóf is felhívja a figyelmet (lásd Kovács Gábor – Nyíri Kristóf: *Virtuális egyetem Magyarországon*), a mai értelemben vett 'gyermek' fogalom az újkor hozadéka. Az iskoláztatást megelőzően a gyerekek kis emberek voltak, a felnőttek világától nem különültek el. „Az interneten azonban a felnőtt és a gyerek ugyanabban a közegben él és mozog, [...] a mesterséges tanulási környezet helyett a gyermek szerzesen nő bele a felnőttek világába”. A fenti előrelépés folyamánairól és tanulságairól Jakab György értekezik részletesen a kötetben szereplő két tanulmányában.

A változó kommunikációs helyzettel a közoktatás szereplői is igyekeznek lépést tartani. Demeter Katalin, Kerekes Erzsébet, Doina Olga Ștefanescu és Tamássy Györgyi naprakészen tájékoztatnak Lipman módszérének iskolai fogadtatásáról. A PFC-mozga-

lom elsődleges célja a kritikai, a nyitott-kérdő gondolkodás ösztönzése. Egy új tantárgy bevezetésével sok helyen csak tovább feszíténénk a meglévő, esetenként zsúfolt és rugalmatlan tantervet. A filozófia inkább olyan, az olvasási, írás- és beszédkézséget alapvetően meghatározó kompetenciák elsajátításához nyújt segítséget, amelyeket a diákok a nekik tetsző területeken kamatoztathatnak tovább.

Békés Vera például Augustinus, Karl Popper és Willard van Orman Quine feljegyzései segítségével mutatja be, hogy az egykor feldolgozatlan vagy feldolgozhatatlannak tűnő élmények miként válnak – teszem azt a történetbe ágyazott konfigurálás segítségével –

mégis megoszthatóvá. A történet hőse felszabadult: immár *képes*, azaz kompetens az önkifejezés terén. A meseirodalom filozófiai igényű feldolgozásához Lovász Andrea szép és izgalmas javaslatokkal szolgál.

Kezdjük bármikor, kérdéssel a számunkra kompetens és hiteles forrás felé fordulunk: a nyitott és érzékeny, bizalmat tápláló attitűd közösséget konstituál. A közösségben pedig nemcsak az ismereteink bővülnek hatékonyabban, de az önálló értékválasztásaink is egyre tudatosabbak lesznek. Ehhez kíván a *Többlet* segítségével, többletekkel hozzájárulni.

Borcsiczky Edit

MTA Filozófiai Kutatóintézet

Magyarország – üvegház-mérlegen

Az emberi tevékenység okozta globális éghajlatváltozás napjaink egyik legégetőbb problémája. A légköri üvegházhatású gázok növekvő mennyisége meghatározó szerepű az éghajlat alakulásában. A folyamatok, visszacsatolások és kölcsönhatások megértése nélkül nem tudjuk megbecsülni a várható változásokat, nem tudunk hatékony lépéseket tenni a változások mérséklésére, illetve nem tudunk felkészülni az elkerülhetetlen változásokra. A globális skálájú vizsgálatok mellett, részben azok bizonytalanságának csökkentésére, szükségünk van olyan kisebb léptékű vizsgálatokra, amelyek tisztázzák az üvegházhatású gázok regionális mérlegét és az ezt befolyásoló tényezőket. A Springer Kiadó által a közelmúltban megjelentetett *Atmospheric Greenhouse Gases: The Hungarian Perspective* c. kötet az üvegházhatású gázokkal kapcsolatos magyarországi kutatásokat foglalja össze.

A könyv negyvennégy magyar és külföldi szerző által jegyzett tizenhat fejezete az üvegházgáz-kutatás négy területét öleli fel.

A könyv első része a légkörben megfigyelhető trendeket és ingadozásokat elemzi magyarországi mérések alapján. Az olvasó a bevezető fejezetből megismerkedhet a mérések történetével és az alkalmazott mérés technikákkal. A következő két fejezet a különböző légköri üvegházhatású gázok mennyiségének hosszú távú trendjével, éven, illetve napon belüli jellegzetes változásaival foglalkozik a rendelkezésre álló, nemzetközi viszonylatban is hosszúnak mondható, tizenhét-harminc évnyi hazai mérési adatsorok alapján.

A könyv második és harmadik része a talajt is magában foglaló bioszféra és a légkör közötti üvegházgáz-forgalmat tekinti át. A bioszféra az éghajlatváltozás hatására módosuló üvegházgáz-forgalma az éghajlati rendszer lényeges visszacsatolási folyamata. A szén-dioxid és a metán esetében a bioszféra az éghajlat alakulásától függően nettó kibocsátó és nettó felvevő is lehet. A bioszféra dinitrogénoxid-kibocsátása ugyancsak éghajlatfüggő. Ugyanakkor a bioszféra üvegházgáz-forgalma a légköri üvegházhatáson keresztül befolyásolja magát az éghajlatot.